

Č. j. 2536/2024 SVPD

Program proti šikaně 2024/2025

(příloha Minimálního preventivního programu č. j.: 2535/2024 SVPD)

Dětský domov se školou a Základní škola Dobřichovice

Pražská 151, 225 29 Dobřichovice

Zpracoval školní metodik prevence: Mgr. Veronika Brémová

Program je zpracován v souladu s metodickým pokynem MŠMT č. j.: 21149/2016 „Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních“.

Program proti šikanování popisuje systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Jde o komplexní pojetí preventivní strategie, jejímž cílem je vytvořit bezpečné, respektující a spolupracující školní prostředí.

Základní charakteristika zařízení

Dětský domov se školou spadá do sítě zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy jako součást zařízení Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna Dobřichovice.

Dětský domov se školou poskytuje komplexní péči klientům od šesti let do ukončení povinné školní docházky, ve výjimečných případech do ukončení středoškolského vzdělání. Jedná se o děti převážně s diagnózou ADHD, ADD, psychiatrickými diagnózami, poruchami chování, nařízenou ústavní výchovou, děti týrané a zanedbávané z primárních rodin. Mezi klíčové symptomy těchto dětí patří především nepozornost, hyperaktivita, impulzivita, problémy s učením, s výkonností ve škole, s psaním a čtením. Řada dětí má i další psychické problémy: poruchy opozičního vzdoru, poruchy chování, asociální nebo delikventní chování, deprese, úzkostné stavy, emoční problémy a problémy v oblasti sociálních dovedností. Jedná se o děti, u nichž byla zjištěna přechodná nebo trvalá duševní porucha takového druhu a stupně, že nemohou být vychovávány a vzdělávány v ostatních zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Kapacita zařízení je od 1. 10. 2022 24 míst, klienti jsou rozděleni do tří rodinných skupin a tří tříd základní školy. Hlavním posláním a cílem DDŠ je naplňování výchovných, vzdělávacích a terapeutických cílů. Výchovné cíle realizuje výchova a odborní pracovníci. Vychovatelé zodpovídají za náplň a realizaci zájmových, relaxačních a odpočinkových činností, které vycházejí z Vnitřního řádu, režimu dne, týdenního programu výchovně vzdělávací činnosti a celoročního plánu DDŠ. Ve své práci plně respektují individuální potřeby klienta zakotvené v programu rozvoje osobnosti dítěte. Toto vše je plně v souladu s platnou legislativou České republiky.

Vzdělávací cíle realizuje škola. Ve škole jsou děti vzdělávány ve třech třídách dle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání č. j.: 1070A/2017/SVDPD, podle kterého jsou žáci vyučováni ve vzdělávacích oborech pro základní školu a základní školu speciální.

Vymezení základních pojmů

Šikana

Šikana je jakékoli chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit jiného člověka, případně skupinu lidí. Zahrnuje fyzický útok - například bití, poškozování věcí druhého člověka, ale i útok slovní: od nadávek, ponižování, po pomluvy. Šikana může být i nepřímá –

šikanující se chová, jako by druhý člověk neexistoval. Její následky na duševním a tělesném zdraví mohou být vážné, dlouhodobé i celoživotní.

Šikana je každé chování, splňující tyto znaky:

Je cílené vůči jedinci nebo skupině žáků (oběti).

Jeho záměrem je oběti ohrozit, ponížit či zastrašit.

Je obvykle opakované, často dlouhodobé.

Existuje jedinec či skupina, jimž přináší prospěch nebo uspokojení (agresori).

Oběť se neumí bránit a dlouhodobě trpí.

Zahrnuje fyzické i slovní útoky.

Může být také realizována prostřednictvím elektronické komunikace (tzv. kyberšikana).

Šikanou tedy není:

Jednorázová rvačka. Incident mající za cíl spíše poměrování sil (tzn. všichni aktéři s tím souhlasí).

Vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor.

Základní formy šikany:

Verbální šikana

Psychická šikana, přímá i nepřímá. Jde o útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. K tomuto druhu šikany patří i kyberšikana, která se děje pomocí elektronické komunikace (sms zpráv, e-mailu, internetových stránek).

Fyzická šikana

Fyzické útoky v podobě bití, poškozování věcí, ničení majetku oběti, krádeží, sexuálního obtěžování a zneužívání.

Smišená šikana

Kombinace verbální a fyzické šikany.

Stadia šikanování:

První stadium: Ostrakismus

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou „slabší“ žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se mírná fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito širitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Použitá literatura a další zdroje: KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování. Praha: Portál, 1997.

<http://www.minimalizacesikany.cz/>

Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků DDŠ

Odpovědnost školy

Škola má odpovědnost za děti a žáky (§29 zákona č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech aktivit a současně vytváří podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování, tedy i šikany.

Odpovědnost pedagogických pracovníků

Pedagogický pracovník musí šikaně mezi žáky předcházet, projevy šikanování neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu. Trestného činu účastenství na trestném činu se dopustí v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu například tím, že nechal žáka samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Prevence proti šikanování

K budování dobrého klimatu v našem zařízení patří prevence rizikového chování a speciálně také prevence šikany. Součástí minimálního preventivního programu je proto program proti šikanování. Za základ prevence šikanování považujeme budování dobrých vztahů mezi žáky, mezi žáky a učiteli/vychovateli a také mezi všemi pracovníky DDŠ, kteří by měli poskytovat správný vzor. Jasně stanovená pravidla řešení rizikových situací a otevřená komunikace pomáhá vytvářet bezpečné prostředí v našem zařízení.

V rámci prevence šikany a dalšího rizikového chování učitelé a vychovatelé neustále dohlíží na bezpečí dětí, snaží se podporovat dobré vztahy, jak mezi dětmi, tak mezi dětmi a dospělými. Základním nástrojem je vstřícné jednání a komunikace.

Cílem je snažit se vytvořit prostředí omezující vznik šikany. Být ve střehu a odhalit počínající šikanu dříve, než se plně rozvine a vhodnými prostředky zamezit jejímu dalšímu trvání.

V zařízení působí dvě psychologičky a metodik prevence. Máme vytvořen školní poradenský tým, který krizové situace včas řeší. Podporujeme budování dobrých vztahů mezi dětmi jak ve škole, tak na rodinných skupinách. Témata prevence šikany se snažíme řízeně zařadit do

jednotlivých hodin v rámci ŠVP, ale také zcela přirozeně v rozhovorech s dětmi o přestávkách, při volnočasových nebo pracovních činnostech. Nacvičujeme s dětmi komunikační dovednosti, děti jsou informovány o problematice šikany (co je šikana, jak se bránit, co dělat, když...). Neustále monitorujeme stav šikany a dalšího rizikového chování ve škole i na rodinných skupinách především prostřednictvím individuálních rozhovorů s dětmi a pozorování chování mezi dětmi. V DDS máme schránku důvěry, kam se mohou děti se svými dotazy případně problémy obrátit. Vytváříme informační nástěnky. Organizujeme další vzdělávání učitelů, vychovatelů a asistentů pedagoga.

Celý školní vzdělávací program a Vnitřní řád je založen na vytváření bezpečného a přátelského klimatu. Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky, žáky a učiteli či vychovateli a mezi pracovníky DDS navzájem.

Škola a celé zařízení usilují o bezpečné prostředí tím, že:

- podporuje solidaritu a toleranci,
- vytváří podmínky pro zapojení všech dětí do aktivit třídy, školy a výchovy,
- uplatňuje spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt,
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní zodpovědnost žáka.

V rámci prevence šikany se snažíme:

- Podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky,
- Vést žáky k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání,
- Jednat s dětmi jako s partnery, bez výjimky respektovat jejich práva, zároveň vést k plnění povinností,
- Co nejvíce omezit nudu při výuce a ve volném čase – šikana často vzniká jako zdroj zábavy pro agresory,
- Udržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy,
- V kritických situacích dát jasně najevo, že toto chování je špatné a nelze je tolerovat,
- Nebýt lhostejný k projevům agresivity, a to i v případě, že nejsem pověřen dozorem,
- Informovat žáky, na koho se obrátit při problémech – učitel, vychovatel, asistent pedagoga, speciální pedagog, metodik prevence, psycholog, vedení školy, vedoucí zařízení, schránka důvěry, linka důvěry...,
- Snažit se mít přehled o vzájemných vztazích ve třídě i mimo ni.

Krizový plán a postup řešení šikany

Postup školského zařízení při diagnostice a vyšetřování šikany.

Jsme povinni řešit šikany ve škole, v rodinných skupinách a na pořádaných akcích. Mimo školu a zařízení je to věc policie, sociálního odboru a zákonných zástupců.

Diagnostiku a vyšetřování šikany provádí osoba, která má sílu celý proces ustát - v našem případě, vzhledem k charakteru zařízení, každý pedagog bez výjimky.

A. Učitel či vychovatel je svědkem šikany – brutálního násilí

1. Překonání a zvládnutí šoku pedagoga
2. Bezprostřední záchrana oběti
Zavolat dalšího z pedagogů kolegů (zabránit tak možnosti domluvy agresorů na křivé skupinové výpovědi), zajistit pedagogický dozor.
3. Oběť odvést ze třídy či z místa činu!
4. Zalarmovat další pedagogy a domluvit se na spolupráci při vyšetřování – i za cenu přerušení výuky či programu.
5. Pokračovat v pomoci a podpoře oběti (poskytnout oběti krizovou intervenci, dát oběti napít, zklidnit ji, zajistit případné lékařské vyšetření). Po návratu od lékaře nepouštět oběť zpět do třídy/skupiny.
6. Kontaktovat Policii, sociálního pracovníka, informovat kurátora pro mládež.
7. Poté následuje vlastní vyšetřování.

B. Učitel či vychovatel se o šikaně od někoho dozví

OVĚŘENÍ SITUACE

1. **Vedení pohovoru s dítětem – psycholog, etoped, metodik prevence, vychovatel příslušné rodinné skupiny, sociální pracovník, učitel /zastoupení alespoň dvou osob je nutné/**
Zdůraznění zájmu na bezpečí dítěte. Spolupráce všech tří na šetření. (Třídní učitel může spolupracovat, ale lépe, když nebude hlavní vyšetřovatel.)
2. **Nalezení vhodných informátorů**
Obezřetně promluvit s vhodnými spolužáky tak, aby se to nedoneslo kolektivu ať již třídnímu či na rodinné skupině. (Nejvhodnějšími informátory bývají v chování průměrní, co možná nejlépe – nestranné děti, ve škole pak ne nadprůměrní, ne podprůměrní vzhledem k ostatním)

3. Nalezení vhodných svědků

Promluvit s více informátory, svědky, případně je požádat, zda-li by to mohli dosvědčit.

Nenaléhat!

VYŠETŘOVÁNÍ

- Upozornit na provádění zápisu,
- netlačit na vyslýchané, nechat je říct, co chtějí,
- mít při vyšetřování vždy třetí osobu proti obvinění z nátlaku či nadřování,
- pokračující pomoc a podpora oběti,
- začít vyšetřování se, zdravým jádrem“, nikdy nezačít s agresory.

ROZHOVOR SE SVĚDKY

- Svědky vyslechnout postupně, pokud se rozcházejí ve výpovědi, je možná konfrontace všech svědků, navodit atmosféru podpory a povzbuzení, že jejich spolupráce prozrazena nebude a je zajištěna jejich bezpečnost, o všem provést zápis.

ROZHOVOR S AGRESORY

- Agresor se bezprostředně po rozhovoru nesmí vrátit zpět do třídy či na skupinu!

1. Zahřívací předkolo

Sednout si proti agresorovi, sdělit mu to „natvrdo“, správně jevy pojmenovat, chtít vědět, co všechno udělal, upozornit na zapisování, potom mlčet.

2. Monolog

Nerušit mu jeho prostor, dívat se do očí, nepovzbuzovat, jen si vše zapisovat, počkat až sám domluví.

3. Dialog – doplňující otázky

Klást agresorovi otázky tak, aby se zapletl do vlastních lží, stupňovat emoční napětí, nabídnout polehčující okolnosti v případě přiznání, nechat si od něj podepsat zápis. Zopakovat se všemi agresory. Každého zvlášť odvést dočasně do jiné třídy či skupiny.

4. Konfrontace

Všem agresorům naráz oznámit, jak kdo z nich vypovídal, očekávané dohady a pomluvy.

Zajistit ochranu oběti

- zvýšit dohled, vytipovat v kolektivu vhodné dítě – schopné sledování situace a případné oficiální ochrany. Agresorům oznámit, jak budou postíženi v případě, že oběť znovu napadnou. Zdůraznit naopak, že k jejich snaze situaci napravit jakýmkoliv vhodným způsobem, bude přihlédnuto pro jejich dobro.

ROZHOVOR S OBĚTÍ

- Rozhovor provést na místě, které je bezpečné, sedět vedle sebe jako partneři, bez třetí osoby. Bez nátlaku! (Zeptat se, jak jemu, jak se mu daří, mluvit o pocitech - „Mám pocit, že se ve třídě či na skupině necítíš dobře, chceš mi o tom něco říct?“ apod.)
- Sdělit oběti možnosti řešení a nechat oběť vybrat – metoda usmíření, metoda vnějšího nátlaku.

1. Metoda usmíření

- Provádí se především v počátečních stádiích šikany a vykazuje-li agresor ochotu své chování změnit

Metodě usmíření předchází:

- rozhovor s informátory a oběťmi, nalezení vhodných svědků, rozhovory se svědky, rozhovor s obětí,
- rozhovory s agresory (v případě, že se ukáže, že agresor není ochoten ke změně, následuje metoda vnějšího nátlaku).

Společné setkání a hledání nápravy:

- hovořit se třídou (se skupinou) v komunitním kruhu (včetně třídního učitele, vychovatele), sezení neprotahovat, opakovat v intervalech, max. 20minut – vychovatelé, učitelé, omluva a usmíření agresora a oběti, předkládání návrhů pro nápravu
- Vhodné otázky: Co si myslíte, že není v téhle třídě či ve skupině v pořádku? Co byste mohli udělat, aby se to příště nestalo? Kdo si myslí, že by byl schopen XY bránit? (ochránce postavit do roviny oficiality, má povinnost ubližování ohlásit)

2. Metoda vnějšího nátlaku

- provádí se u pokročilejších forem šikany

- 2.1 Vytvořit výchovnou komisi: hl. vyšetřovatel (metodik prevence),
třídní učitel,
vychovatel (podle umístění dítěte na RS),
vedoucí zařízení (zástupce),
nezávislý člověk – psycholog, etoped,
sociální pracovník.
- 2.2 Celá komise se sejde a domluví se, jaké budou tresty.
- 2.3 Agresori chodí před komisi a znovu vypovídají, sdělit, že komise rozhodne (zcela vážně).
- 2.4 Porada komise o trestech (trestat intenzivně, ale mít kam stupňovat).
- 2.5 Zavolat agresory a přímou cestou jim sdělit tresty.
- 2.6 Oznamit potrestání před celou třídou či před skupinou za přítomnosti celé komise!
Bez přítomnosti obětí!
- 2.7 Následuje komunitní kruh (první sezení po incidentu bez oběti).
- 2.8 Dát informaci o vyšetřování a výsledku na vědomí kurátorům OSPOD.
- 2.9 Vše mít v písemné formě a od účastníků podepsané!

Odhalení šikany bývá obtížné, velkou roli hraje strach jak obětí, tak agresorů. Účinné a bezpečné řešení šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stádia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. Obecně platí, že počáteční dvě, někdy tři stádia šikanování může řešit zařízení se žáky a jejich rodiči/zákonnými zástupci, ale při řešení dalších dvou stádií je nutná spolupráce odborných institucí.

Výchovná opatření

- snížení známky z chování a další postihy odpovídající vnitřnímu řádu zařízení,
- s agresorem škola dále pracuje, zjišťuje jeho náhled na vlastní chování a motiv jeho činu, v případě potřeby mu zprostředkuje péči dalších zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, psychologů, psychiatrů atd.)
- v mimořádných případech ředitel zařízení podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte na přerazení dítěte do jiného zařízení stejného typu nejlépe s přísnějším režimem, případně se domluví s příslušným diagnostickým ústavem, že nějaký čas dítě přeřadí (max. 3 měsíce), aby došlo k odloučení agresora a oběti,
- v závažných případech je situace řešena Policií ČR,

- u mladistvých, kteří jsou trestně odpovědní, je samozřejmě závažná situace klasifikována jako trestný čin a podle toho se postupuje.

Informování pedagogických pracovníků

Metodik prevence zajišťuje, aby byli pracovníci informováni o negativních důsledcích šikanování, a to nejen pro oběti a pachatele, ale i pro celý třídní a školní kolektiv. Nebezpečné je hlavně počáteční podceňování projevů šikany. Metodik prevence zajišťuje doplňování školní knihovny o literaturu z problematiky šikanování. Metodik prevence zajišťuje informování učitelů, vychovatelů a žáků pomocí informační nástěnky ve škole a na výchově.

Spolupráce s odbornými institucemi

V případě negativních dopadů šikanování na oběť zprostředkujeme péči Pedagogicko-psychologické poradny, psychologů, psychiatrů atd.

V případě výskytu kriminální šikany spolupracujeme s Policií ČR Řevnice.

Spolupráce s odbornými institucemi je popsána společně s kontakty v Minimálním preventivním programu školy.

Spolupráce se zákonnými zástupci

Při výchovných problémech a při podezření ze šikanování se snaží zařízení DDS spolupracovat se zákonnými zástupci dětí.

Rodiče, pokud mají zájem, mohou být seznámeni s Minimálním preventivním programem a informováni o postupu při podezření ze šikanování.

Krizová telefonní linka k šikaně

Telefonní linku k šikaně si žáci mohou přečíst na nástěnce primární prevence.

Linka bezpečí: **116 111** - primárně určena dětem a dospívajícím v těžkých životních situacích (nonstop bezplatný provoz z pevné i mobilní sítě). www.linkabezpeci.cz

Dětské krizové centrum: **241 484 149** <http://www.ditekrize.cz>

Rodičovská linka **840 111 234** je určena dospělým, kteří chtějí poradit s výchovou dětí

E-mailová poradna Linky bezpečí. pomoc@linkabezpeci.cz

Mgr. Veronika Brémová
školní metodik prevence

Mgr. Soňa Novotná
vedoucí ZŠ Dobřichovice

Bc. Lucie Řezníčková
vedoucí DDŠ Dobřichovice